

KS. SŁAWOMIR ZABRANIAK

CHRZEST MIESZKA I W ŚREDNIOWIECZNYCH ROCZNIKACH POLSKICH

Wstęp

Zagadnienie chrztu Polski rozpatrywano z różnych punktów widzenia. Roztrząsali ten fakt historycy, m.in. Józef Widajewicz¹, Bolesław Kumor², Henryk Łowmiański³, Gerard Labuda⁴, Zygmunt Sułowski⁵. Z punktu widzenia prawa kanonicznego pisał Michał Wyszyński⁶. Naświetlenia duszpasterskiego i ascetycznego tego wydarzenia dokonał Wincenty Urban⁷.

Liczni badacze podejmowali głębszą refleksję nad faktem chrztu Polski. Do nich można zaliczyć Gerarda Labudę⁸, Jerzego Dowiata⁹, Piotra Bogdanowicza¹⁰, Wacława Kortę¹¹, Brygidę Kürbis¹². Na szczególniejszą uwagę zasługują prace trzech ostatnich autorów. Pierwsza zawiera zestawienie wielu średniowiecznych wzmianek o chrzcie Mieszka z roczników i kronik. P. Bogdanowicz dokonał również analizy przekazu Galla, porównując go z tekstem z *Kroniki* Thietmara. Zestawił także tekst o chrzcie księcia Polski z Kro-

---

1 J. Widajewicz, *Chrzest Polski, Życie i Myśl* 2(1951), nr 11/12, s. 443-469.

2 B. Kumor, *Historia Kościoła*, cz. 1, Lublin 1973, s. 137.

3 K. Łowmiański, *Kilka uwag krytycznych o początkach Polski, Roczniki Historyczne* 19(1949), s. 352-373.

4 G. Labuda, *Studia nad początkami państwa polskiego*, Poznań² 1987, s.73-75.

5 Z. Sułowski, *Chrzest Polski, Zeszyty Naukowe KUL* 9(1966), nr 1/2, cz. 1, s. 7-27; 10(1967), nr 4, cz. 2, s. 5-22.

6 M. Wyszyński, *Chrzest Polski, Prawo Kanoniczne* 9(1966), s. 3-50.

7 W. Urban, *Powody i okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I, Studia Theologica Varsoviensia* 4(1966), nr 2, s. 11-45.

8 G. Labuda, *Słowiańszczyzna pierwotna*, Warszawa 1956, s. 245-246.

9 J. Dowiat, *Dubrouka venit ad Miskonem*. Geneza zapiski, w: *Cultus et cognitio*. Studia z dziejów średniowiecznej kultury (poświęcone Aleksandrowi Gieysztorowi), red. S. Kuczyński, Warszawa 1976, s. 123-128.

10 P. Bogdanowicz, *Chrzest Polski, Nasza Przeszłość* 23(1966), s. 7-64.

11 W. Korta, *Średniowieczna annalistyka śląska*, Wrocław 1966.

12 B. Kürbis, *Refleksje kronikarzy nad chrystianizacją Polski, Nasza Przeszłość* 69(1988), s. 94-114.

niki Galla z paralelnym mu tekstem *Roczników* J. Długosza. W. Korta zebrał w swoim dziele wiele zapisek z polskich roczników. Kolejnym wartościowym artykułem wnoszącym cenne uwagi w interesującej nas kwestii jest praca B. Kürbis. Autorka, zestawiając kilka wybranych przekazów z roczników, kronik i katalogów biskupów, ukazała rozwój zapisu chrzcielnego od postaci najprostszej aż do form XVI-wiecznych. Poznańska uczona przybliżyła także warunki i tendencje w średniowiecznej historiografii, dążącej powoli do konkretyzacji miejsca, czasu i okoliczności tak epokowego wydarzenia, jakim był chrzest Mieszka I.

Te wielopłaszczyznowe badania nie doprowadziły jednak do zestawienia wszystkich przekazów rocznikarskich o przyjęciu chrztu przez władcę Polan. Nie podjęto także próby prześledzenia *wędrówki* tejże wiadomości na przestrzeni wieków w średniowiecznych annałach.

Celem niniejszego artykułu jest zestawienie zapisów o chrzcie Mieszka I i próba ukazania ich rozwoju na podstawie średniowiecznych roczników. Rocznikiem nazywany jest w literaturze szereg zapisek rocznych, przekazujących suche, lakoniczne wiadomości o wydarzeniach¹³. Zapiski zostały podzielone według ich miejsca powstania lub autorstwa. Średniowieczne roczniki polskie można podzielić na kilka grup. W literaturze historycznej mowa jest o rocznikach z kręgu dworsko-kapitulnego, poznańskiego, franciszkańskiego, cysterskiego i innych¹⁴.

Przekaz o chrzcie Polski w rocznikach dworsko-kapitulnych

Przyjęta nazwa *Roczniki dworsko-kapitulne* nie jest zbyt ścisła, gdyż nie zachował się żaden rocznik pierwotny dworu piastowskiego. Można co najwyżej mówić o istnieniu, dziś zaginionego, rocznika dworskiego. Czyni tak m. in. Z. Budkowa, stawiając tezę o roczniku Rychezy¹⁵. W nim miałyby się znaleźć zapis o chrzcie Polski odpisany z tablicy paschalnej bądź hipotetycznego *Rocznika Jordana*¹⁶, pierwszego biskupa polskiego.

Do naszych czasów przetrwały jedynie zapiski o wprowadzeniu Polski w krąg chrześcijaństwa w rocznikach kapitulnych. Te roczniki można podzielić na dwie grupy: *wawelską* lub *krakowską*, mającą prawie identyczny zapis, i na grupę, która ma poszerzone przekazy.

13 T. Wojciechowski, *O rocznikach polskich X-XV wieku*, w: *Pamiętnik Polskiej Akademii Umiejętności*, t. 4, Kraków 1880, s. 144.

14 G. Labuda, *Główne linie rozwoju rocznikarstwa polskiego w wiekach średnich*, *Kwartalnik Historyczny* 78(1971), nr 4, s. 804-839; Z. Budkowa, *Wstęp*, w: *Monumenta Poloniae Historica series nova* (dalej cyt. MPHn), t. 5, Warszawa 1978, s. VIII-LXI; J. Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo polskie (do roku 1480)*, Warszawa 1964; Korta, *Średniowieczna annalistyka*; B. Kürbis, *Dziejopisarstwo wielkopolskie XIII i XIV wieku*, Warszawa 1959.

15 Z. Budkowa, *Początki rocznikarstwa polskiego*, *Studia Źródłoznawcze* 2(1958), s. 90.

16 G. Labuda, *Gdzie pisano najdawniejsze roczniki polskie?*, *Roczniki Historyczne* 23(1957), s. 95.

Do pierwszej zaliczano *Rocznik dawny*, powstały około 1120(1122 r.)¹⁷, *Rocznik kapitały krakowskiej*, powstały około 1266 r.¹⁸, *Rocznik krótki*, pochodzący prawdopodobnie z XIII w.¹⁹ i tzw. *Rocznik wielkopolski*, prawdopodobnie z XIV w.²⁰ *Rocznik dawny*, zwany był także *Annales Cracovienses vetusti* przez niemieckich wydawców i *Rocznikiem świętokrzyskim dawnym* przez polskiego wydawcę, A. Bielowskiego i badaczy z przełomu XIX i XX w.²¹

Do grupy roczników mających poszerzony przekaz o chrzcie Mieszka I należałyby roczniki z kręgu wielkopolskiego, a ściślej mówiąc z Poznania: *Rocznik kapitały poznańskiej*, powstały ok. 1190 r.²² i *Rocznik poznański pierwszy*, pochodzący z XIII/XIV w.²³

Przekazy grupy wawelskiej:

<i>Rocznik dawny</i> (ok. 1120 r.)	<i>Rocznik kapitały krakowskiej</i> (ok. 1266 r.)	<i>Rocznik krótki</i> (prawdopodobnie z XIII w.)	<i>Tzw. Rocznik wielkopolski</i> (prawdopodobnie z XIV w.)
<i>DCCCCLXVI</i> <i>Dubrouka venit ad Miskonem.</i> (966 Dubrowka przybyła do Mieszka)	<i>DCCCCLXV</i> <i>Doubrouka ad Meskonem venit.</i> (965 Dubrowka przybyła do Mieszka).	<i>Anno Domini</i> <i>DCCCCLXV Dubrowka venit ad ducem Mesconem (W roku Pańskim 965 Dubrowka przybyła do księcia Mieszka)</i>	<i>Item DCCCCLXV Dambrowca ad Mesconem venit.</i> (Także w 965 Dąbrowka przybyła do Mieszka)
<i>DCCCCLXVII</i> <i>Mysko dux baptizatur</i> ²⁴ . (967 Książę przyjmuje chrzest) [tłum. P. Bogdanowicza]	<i>DCCCCLXVI</i> <i>Mysko dux Polonie baptizatur</i> ²⁵ . (966 Mieszko, książę Polski przyjmuje chrzest) [tłum. P. Bogdanowicza]	<i>DCCCCLXVI</i> <i>Mesco baptisatur et fides catholica in Polonia recipitur</i> ²⁶ (966 Mieszko przyjmuje chrzest, Polska zaś otrzymuje wiarę katoliczką). [tłum. P. Bogdanowicza]	<i>DCCCCLXV</i> <i>Mesco dux Polonie baptisatur</i> ²⁷ (966 Mieszko, książę Polski przyjmuje chrzest) [tłum. P. Bogdanowicza]

17 Budkowa, *Wstęp*, s. IX-XV.

18 Tamże, s. XXX-XLII.

19 Tamże, s. LIV-LVI.

20 Tamże, s. LII-LIV.

21 Tamże, s. IX-X.

22 B. Kürbis, *Wstęp*, w: MPHn, t. 6, Warszawa 1962, s. XXXI-XXXIII.

23 Tamże, s. XLVI-XLVIII; G. Labuda, *Rocznik poznański*, SZ 2(1958), s. 97-112.

24 *Rocznik dawny*, ed. Z. Budkowa, w: MPHn, t. 5, Warszawa 1978, s. 4-5.

25 *Rocznik kapitały krakowskiej*, ed. Z. Budkowa, w: MPHn, t. 5, Warszawa 1978, s. 43.

26 *Rocznik krótki*, ed. Z. Budkowa, w: MPHn, t. 5, Warszawa 1978, s. 232.

27 *Rocznik wielkopolski*, ed. Z. Budkowa, w: MPHn, t. 5, Warszawa 1978, s. 227.

Z powyższych roczników przechowały się niemal identyczne zapisy. Różnią się nieznacznie pisownią imion i szykiem wyrazów w zdaniu. Mimo rozpiętości czasowej (pierwszy rocznik z początków XII w., najmłodszy z XIV w.) zapiska została przechowana w tym samym czasie gramatycznym. Formy czasowników wskazują, że pierwotny zapis, prawdopodobnie na tablicy paschalnej, musiał powstać w czasach współczesnych lub bliskich opisywanym wydarzeniom²⁸. Za taką hipotezą zdaje się przemawiać przesunięcie wszystkich dat do roku 1000 w najstarszym zachowanym roczniku o jeden rok naprzód. Potwierdziłoby to tezę, że źródłem późniejszych zapisek były tablice paschalne, założone w 1000 r. i poprzedzone rocznikiem obejmującym wzmianki sprzed tego roku, odpisane z innych starszych tablic²⁹. Za tym, że wersja zapisu z *Rocznika dawnego* jest przekazem pierwotnego, przemawia jego lakoniczność, brak opisu okoliczności chrztu księcia oraz treść i stylizacja zdania *Dubrouka venit ad Miskonem*³⁰. Podmiotem zdania jest tutaj Dąbrówka, co było dziwne już dla późniejszych historiografów. XV-wieczny czytelnik dopisał słowa *et matrimonium cum eo contraxit*, by wyjaśnić cel przybycia księżnej³¹.

We wzmiance *Mysko dux baptizatur* widać zainteresowania rocznikarza ograniczone tylko do osoby panującego. Pierwotna wyobraźnia historiografa obejmowała tylko głowy państw. Wiadomości o przyjęciu chrztu przez władcę utożsamiano z chrystianizacją całego kraju³².

W rocznikach powstałych w XIII i XIV w. tzn. *Roczniku kapituły krakowskiej*, *Roczniku krótkim* i *Roczniku wielkopolskim* zapisano już więcej wiadomości o Mieszku i przyjęciu chrztu. Należą do nich słowa, że Mieszko był *dux Poloniae* i wzmianka, że *fides catholica in Polonia recipitur*. Zostały podjęte pierwsze próby konkretyzacji osób i wydarzeń.

Wersja zapisu w rocznikach ośrodka poznańskiego

Kolejną grupą roczników, w których zachował się przekaz o chrzcie Mieszka, są roczniki z kręgu poznańskiego. W Poznaniu utworzono w 968 r. pierwsze polskie biskupstwo i tam także zapewne powstała najstarsza kapituła. Wzmianki o chrzcie polskiego władcy zachowały je w *Roczniku kapituły poznańskiej* i *Roczniku poznańskim pierwszym*.

28 T. Wojciechowski, *O rocznikach polskich*, s. 189; S. Łaguna, *Pierwsze wieki Kościoła polskiego*, w: *Pisma Stanisława Łaguny, poprzedzone zarysem bibliograficzno-krytycznym przez Józefa Bielińskiego*, [Warszawa 1915], s. 256-257; innego zdania jest J. Dowiat, *Dubrouka venit ad Miskonem*, s. 123-128.

29 Widajewicz, *Chrzest Polski*, s. 443.

30 Dowiat, *Dubrouka venit ad Miskonem*, s. 125; L. Koczy, *Chrzest Polski*, w: *Sacrum Mille-nium Poloniae*, t. 1, Roma 1954, s. 31.

31 *Rocznik świętokrzyski dawny*, ed. A. Bielowski, w MPH, t. 2, Warszawa² 1961, s. 773.

32 Kürbis, *Refleksje kronikarzy*, s. 100.

Ich przekazy są następujące:

<i>Rocznik kapituły poznańskiej (XIII/XIV w.)</i>	<i>Rocznik poznański pierwszy</i>
<p><i>Anno Domini DCCCCLXV Dambrowka de Bohemia nupsit Mesconi duci Polonie, qui Mesco sequenti anno baptizatus est</i>³³. (W roku Pańskim 965 Dąbrówka z Czech została poślubiona Mieszkowi, księciu Polski, który w następnym roku przyjął chrzest) [tłum. P. Bogdanowicza]</p>	<p><i>Anno Domini DCCCCLX Mesco dux Polonie, primus christianus Polonus baptizatus est. Cui anno Domini DCCCCLXV Dambrouca, filia ducis Boemorum tradita est in uxorem, de qua anno Domini DCCCCLXVII natus est pius Boleslaus</i>³⁴. (W roku Pańskim 960 Mieszko, książę Polski, pierwszy chrześcijanin, został ochrzczony, za którego w roku Pańskim 965 wydano córkę księcia Czechów, Dąbrówkę, za męża, z której w roku 967 urodził się Bolesław Pobożny) [tłum. P. Bogdanowicz]</p>

W tekście można zauważyć większą niezależność autorów zapisek od źródeł, z których korzystali. Rocznikarz kapitulny czerpał z dawnego *Rocznika kapituły krakowskiej*. Wszystkie wiadomości sprzed 1192 r. zostały przez niego odpisane z tamtego dzieła³⁵. Poznański rocznikarz nie był jednak tylko zwykłym kopistą, ale miał większe ambicje. Stworzył własną kompozycję przekazu, wykorzystując być może przekaz *Kroniki Galla*³⁶. Podał więc cel przybycia Dąbrówki, która *nupsit Mesconi*. Kapitulny skryba, pisząc o wydarzeniach sprzed dwóch stuleci, użył już w zapisie czasu przeszłego: *nupsit, baptizatus est*.

Jeszcze większą erudycją popisał się autor zapiski *Rocznika poznańskiego*. W swoim przekazie postarał się bliżej określić osobę księcia i księżnej. Mieszkowi kazał ochrzcić się już w 960 roku i nazwał go *primus christianus Polonus*. Dąbrówce zaś przypisał, że jako *filia ducis Boemorum* przybyła

33 *Rocznik kapituły poznańskiej*, ed. B. Kürbis przy współudziale G. Labudy, J. Lucińskiego, R. Walczaka, w: MPHn, t. 6, Warszawa 1962, s. 23.

34 *Rocznik poznański pierwszy*, ed. B. Kürbis przy współudziale G. Labudy, J. Lucińskiego, R. Walczaka, w: MPHn, t. 6, Warszawa 1962, s. 129.

35 B. Kürbis, *Wstęp*, w: MPHn, t. 6, Warszawa 1962, s. XXXII.

36 Galli Anonymi, *Cronica et gesta ducum sive principum Polonorum*, ed. C. Maleczyński, w: MPHn, t. 2, Cracoviae 1952, s. 15: *de Bohemia quandam, Dubroucam nomine, matrimonio copulat; [...] Illic enim catholicae fidei amantissimae non prius nubere collibuit, quam universum Poloniae regnum cum ipso rege christianae professionis suscepissent characterem. Didcerat namque, quod dispar cultus unum erat impedimentorum matrimonii. Primus itaque Polonorum rex Mesco gratiam baptismi suscepit.*

w 965 r. do Mieszka i w 967 r. urodziła syna. Autor dokonał raczej świadomie zmiany daty chrztu księcia, by poślubił Czeszkę jako chrześcijanin³⁷. Pozostałe daty zaczerpnął zapewne z jakiejś kopii lub skrótu dawnego *Rocznika kapituły krakowskiej* i nie zmienił ich. Skutkiem tego jest pewien dysonans między datami chrztu, ślubu i urodzin następcy.

Zapiska o chrzcie Polski w rocznikach franciszkańskich

Kolejną grupą, w której został przechowany zapis o chrzcie Mieszka I, są roczniki spisane przez polskich franciszkanów. Pierwsi duchowi synowie św. Franciszka pojawili się na ziemiach polskich w pierwszej połowie XIII w. Zorganizowali wiele prężnie działających konwentów. Wśród nich najbardziej liczącym się był niewątpliwie klasztor w Krakowie. Tutaj minoryci rozwinęli aktywną działalność dziejopisarską, rozbudzoną przygotowaniem do kanonizacji św. Stanisława, biskupa i męczennika. Dziełem spisanym prawdopodobnie w drugiej połowie XIII w. w krakowskim klasztorze była kompilacja rocznikarska, zwana *Annales Polonorum (Rocznik małopolski)*³⁸. W późniejszych latach została ona poszerzona o dodatki z *Kroniki świata* Marcina Polaka z Opawy³⁹. Najlepiej ta franciszkańska kompilacja, według niektórych uczonych⁴⁰, zachowała się w *Roczniku Traski* i *Roczniku Sędziwoja*.

Do grupy roczników franciszkańskich zalicza się w sumie pięć dzieł: *Rocznik małopolski*, *Rocznik Traski*, *Rocznik Sędziwoja*, *Rocznik krakowski* i *Rocznik miechowski*.

Kompilacja, która stała się podstawą *Rocznika małopolskiego* została spisana w pierwszej połowie XIV w., ok. 1325 r. Sam *Rocznik* zachował się w czterech kodeksach: *Kuropatnickiego*, *lubińskiego*, *szamotulskim* i *królewieckim*. Zapewne najbliższa pierwotnego zapisu jest redakcja powstała w czasach Kazimierza Wielkiego, przechowana w kodeksie *Kuropatowskiego*⁴¹. Pozostałe trzy mniej lub bardziej odbiegają od niej. We wszystkich tych lekcjach część wstępna zawiera informacje o przedchrześcijańskich władcach Polski i burzliwym życiu Mieszka I. Wiadomości te poszerzono o fragmenty z *Kroniki świata* Marcina z Opawy⁴².

W *Kodeksie Kuropatnickiego* czytamy o Mieszku I:

37 *Rocznik kapituły poznańskiej*, s. 23.

38 Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo*, s. 63-67.

39 J. Banaszkiwicz, *Kronika Dierzwy - XIV-wieczne kompendium historii ojczystej*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1979, s. 108-109.

40 Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo*, s. 63-64.

41 Tamże, s. 65.

42 Banaszkiwicz, *Kronika Dierzwy*, s. 108.

931 *Mesko princeps Polonie, filius Zemomislai, cecus gignitur et septem annis educatur. Tandem miraculose illustratur. Qui licet multum famosus esset et magne industrie, vicio tamen non caruit. Nam septem pellicum scortis, quas coniuges nuncupabat nocturnas variare vices consueverat. His tandem repudiatis de Bohemia quandam Dombrowcam nomine matrimonio copulat, cuius felici consortio glacies infidelitatis dissolvitur et nostrorum labrusca gentium in vere vitis palmites transmigrauit.*

942 *Meskonii siquidem felix Dubrowka non prius nubere voluit quam universum regnum Polonie cum ipso rege christiane professionis characterem suscepisset; didicerat namque quod dispar cultus unum erat impedimentorum viri. Sic igitur Mesconis cecitas nostre cecitatis fuit privatio, quos veri luminis orbaverat carencia. Quid enim aliud illis cetitatis septenium, quam nostre insipientie, nostri erroris universitatem designat? Ille igitur septem annis infancie, nos universo nostre obstinationis tempore coligaveramus. Illi in finem anni septimi visus restituitur, nobis in quos seculi fines derenerunt, septiformis gracie lux oritur. Ille septem viciis maritatur. Ille tandem unice copulatur, et nos unius ecclesie amplexibus federamur⁴³.*

965 *excellentissimus dux Mesko accepit Dubrowkam sibi in uxorem, christianam vide licet de Bohemia, qui ambo christiani fidelissimi in Polonia efficiuntur et omnes Poloni baptizantur, ecclesie et claustra, episcopus, prepositure alique per ipsos, que tunc fieri poterant construuntur et dotantur. Qui vero Mescho 7 anni a nativitate cecus fuit, ut in cronicis premissis habetur⁴⁴.*

931 *Mieszko władca Polski, syn Ziemo-myśla, rodzi się ślepy i przez siedem lat wzrasta (w ślepcie). Wreszcie cudownie jest oświecony. Ten mimo, że był bardzo sławny i wielkiej pomysłowości, jednak nie był bez wad. Albowiem siedem nałożnic, które nazywał żonami, miał zwyczaj zmieniać każdej nocy. Na koniec, po ich oddaleniu, połączył się małżeńskim węzłem z pewną Dąbrówką, rodem z Czech, której szczęśliwym współdziałaniem roztopił się lód niewiary i dziczka naszych przodków przemieniła się w prawdziwą winorośl.*

942 *Błogosławiona Dąbrówka nie pierwiej chciała poślubić Mieszka, o ile całe królestwo Polski ze swoim królem nie przyjmuje charakteru wiary chrześcijańskiej; wiedziała bowiem, że różnica kultu męża jest jedną z przeszkód. Tak więc ślepotą Mieszka była znakiem naszej ślepoty, których brak pozbawił prawdziwego światła. Cóż bowiem innego oznacza siedmioletnia ślepotą, jak nie powszechność naszej głupoty, naszego błędu? Ów więc przez siedem lat dzieciństwa, my przez cały czas łączyliśmy się przez nasz upór (z ciemnościami). Jemu na koniec siódmego roku wzrok jest przywrócony, nam, którzy przybyli do końca wieków, weszło światło siedmiorakiej łaski. Ów siedmioma nałożnicami zajmuje się, my wiktamy się w siedem powszechnych grzechów. Ów na koniec łączy się z jedną i my jednoczymy się w ramionach jednego Kościoła.*

965 *najznakomitszy książe Mieszko pojął za żonę Dąbrówkę, oczywiście chrześcijankę z Czech, oni oboje okazują się najwierniejszymi chrześcijanami w Polsce i wszyscy Polacy chrczą się, kościoły i zamki, biskupstwa, prepozytury i inne, które mogły powstać, przez nich są budowane i wyposażone. Ten zaś Mieszko siedem lat od urodzenia był ślepy, jak jest przekazane w zapowiedzianych kronikach. [tłum. własne].*

43 *Rocznik małopolski, rękopis Kuropatnickiego* ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 2, Warszawa² 1961, s. 822, 824.

44 Tamże, t. 3, s. 140.

Już pobieżny rzut oka pozwala na stwierdzenie, że franciszkański rocznikarz wykorzystał dzieło Wincentego Kadłubka⁴⁵. Dokonał tylko kilku niewielkich zmian ograniczających się do zastąpienia pewnych sformułowań językowych innymi i wprowadzenia dat. Zapis pod datą 965 jest identyczny z przekazem zawartym w *Roczniku Traski*. Badacz zajmujący się tym rocznikiem, K. Ożóg, zauważył, że jego autor odpisał niemal dosłownie zapiskę pod datą 965 z *Kroniki Galla*⁴⁶. To samo stwierdzenie można więc odnieść i do przekazu z *Kodeksu Kuropatnickiego*.

Na uwagę zasługuje fakt, że po raz pierwszy w rocznikach pojawia się wzmianka, że poza Mieszkiem chrzest przyjmują *omnes Poloni*. Wcześniejsi rocznikarze pomijali to milczeniem, skupiając się na osobie władcy.

Tekst chrzcielnej notatki o wydarzeniach dotyczących polańskiego władcy w kodeksach: *lubińskim* i *szamotulskim* w większości jest identyczny z tekstem z *Kodeksu Kuropatnickiego*. Różnią się między sobą jedynie datacją i wzmiankami dotyczącymi samego przybycia Dąbrówki i chrztu księcia. Twórca kodeksu *lubińskiego* zanotował że, *Mescho dux cum Polonis baptisma consecuntur*⁴⁷.

Więcej wiadomości podał autor zapisu w *kodeksie szamotulskim*. Pisał:

*anno videlicet domini 965, Dambrowka ad Mieszkonem venit tunc ecclesie et claustra, episcopatus, prepositure et alia beneficia, quae tunc per ipsos fieri poterant, construuntur et dotantur. Iste Mieszko a nativitate cecus fuit, ut in cronis continetur. Hec autem Dambrowka putatur fuisse soror sancti Wencesla*⁴⁸.

(w roku Pańskim zdaje się 965 Dąbrówka do Mieszka przybyła; wtedy kościoły i klasztory, biskupstwa, prepozytury i inne beneficja, które wtedy mogły być przez nich utworzone, są budowane i uposażone. Ten to Mieszko był ślepy od urodzenia, jak podają w kronikach. Ta zaś Dąbrówka, sądzi się, że była siostrą świętego Wacława) [tłum. własne].

45 *Magistri Vincentii Chronicon Polonorum*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 2, Warszawa² 1961, s. 275: *De Zemomisl autem famosus ille Mesco caecus gignitur; cecus septennio educatum. Qui anni exitu septimi divinitus illustratur, visuque recepto aetatem vicit industria; sed tantisper, lumine cassus rationis, caecutire visus est, quod septem pellicum scortis, quas coniuges nuncupabat, nocturnas variare vices consueverat. His tandem repulsis, de Bohemia quandam, Dubroucam nomine, matrimonio copulat; cuius felici consortio glacies infidelitatis dissolvitur et nostrorum labrusca gentilium in verae vitis palmites transmigrat. Illuc enim catholicae fidei amatissimae non prius nubere collibuit, quam universum Poloniae regnum cum ipso rege christianae professionis suscepissent characterem. Diderat namque, quod dispar cultus unum erat impedimentorum matrimonii. Primus itaque Polonorum rex Mesco gratiam baptismi suscepit.*

46 K. Ożóg, *Studium o „Roczniku Traski”*, *Studia Historyczne* 23(1980), s. 519.

47 *Rocznik małopolski, rękopis lubiński*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 3, Warszawa² 1961, s. 140.

48 *Rocznik małopolski, rękopis szamotulski*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 3, Warszawa² 1961, s. 141.

Autor powyższych słów oparł się zapewne na pierwowzorze *Rocznika małopolskiego*. Jego zapis jest bliższy relacji *Rocznika Traski*, o którym J. Dąbrowski napisał, że zachował on najlepiej *Annales Polonorum*⁴⁹. Potwierdzeniem takiej hipotezy może być wzmianka zawarta w samym tekście: *ut in cronicis continetur*. Rocznikarz próbował określić też bliżej osobę Dąbrówki. Stwierdza on, że *hec Dambrowka putatur fuisse soror sancti Wenceslai*. Możliwe, że tę informację zaczerpnął annalista z *Kroniki wielkopolskiej* powstałej pod koniec XIII w. Tam bowiem zapisano o księżnej, że była siostrą św. Wacława⁵⁰.

Najbardziej odbiega od pozostałych kopii *Rocznika małopolskiego* relacja chrzcielna przechowana w *kodeksie królewskim*. Kopista (lub kopiści) pierwotnego rocznika dokonał przeróbki tekstu. Obecnie brzmi on następująco:

931 *Mesko dux Polonorum mirabiliter illuminatur, qui quamvis virtuesus fuerit, nichilominus infectus fuit certis criminibus. Nam singulis noctibus cum septem meretricibus concubuit. Post hec duxit honestam dominam beatam Dambrowcam de Bohemia dimissis que meretricibus ex eius inductione de paganismo intrat gremium christianitatis.*

944 *Meskonifelix Dambrowca noluit redere debitum, donec Poloni generaliter suscepissent fidem christianam. Cognovit quidem, quod fidei diversitas esset impeditiva coniugii. Et sic Misconis cecitas, que originem habuit ex carencia veriluminis, que derubat septem annis, verum tamen in fine septimi anni illuminatur. Unde nobis datur lumen septiformis gratie. Nam quemadmodum ipse a septem mulieribus male detinebatur si nos a septem criminalibus*⁵¹.

965 *Dambro(v)ca venit ad Mischonem.*

966 *Miseko cum Polonis baptizatur*⁶².

931 *Mieszko książę Polaków jest cudownie oświecony, który chociaż był dzielny, mimo to był zatruty pewnymi występkami. Albowiem każdej nocy z siedmioma wszetecznicami obcował. Potem pojął poważaną damę, szcześnie Dąbrówkę z Czech i po odesłaniu wszetecznic i z jej nakłonienia wchodzi z pogaństwa - do grona chrześcijaństwa.*

944 *Błogosławiona Dąbrówka nie chciała spełnić obowiązku małżeńskiego, aż Polacy przyjmą ogólnie wiarę chrześcijańską. Poznała bowiem, że różnica wiary jest przeszkodą do małżeństwa. I ta ślepotą Mieszka, która miała źródło w braku światła prawdziwego, która zakończyła się po siedmiu latach, naprawdę jednak jest oświecony na końcu siódmego roku. Stąd dane nam jest światło siedmiorakiej łaski. Albowiem jak on sam przez siedem żon jest źle trzymany tak my przez siedem występków.*

965 *Dąbrówka przybyła do Mieszka.*

966 *Mieszko chrzci się z Polakami.*

[tłum. własne]

49 Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo*, s. 64.

50 *Chronica Poloniae Maioris*, ed. B. Kürbis, w: MPH, t. 8, Varsaviae 1970, s. 16: *Dobrocham, sororem sancti Wenceslai, duxit in uxorem.*

51 *Rocznik małopolski, rękopis królewski*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 2, Warszawa² 1961, s. 823.

52 Tamże, t. 3, s. 141.

Mimo przeróbki tekstowej widać analogie do pozostałych roczników z rodziny małopolskiej. W treści pojawiają się te same wątki o życiu księcia Polan i księżnej czeskiej, które są także w *Kronice polskiej* Mistrza Wincentego. Inna jest tylko szata stylistyczno-słowna. Wzmianki pod datami 965 i 966 r. wykazują zdumiewającą zgodność z rocznikami z tzw. grupy wawelskiej, z tym, że na arenie historycznej, obok Mieszka i jego żony, pojawiają się także ich poddani. Są wzmiankowani w wyrażeniu *cum Polonis*.

Trudno stwierdzić jednoznacznie z jakiego źródła korzystał twórca kodeksu królewskiego. Czy oparł się na oryginalnym zapisie *Rocznika małopolskiego* pod datami 965 i 966 czy na innym źródle? Jeśli korzystałby z *Rocznika*, to jest co najmniej dziwne, że w innych opisach zachowała się inna relacja o wydarzeniach związanych z Mieszkiem.

Następnym rocznikiem zaliczanym do grupy tzw. Roczników małopolskich jest *Rocznik krakowski*. Został on wpisany w kodeks kapituły krakowskiej na przełomie XIV/XV w. Zapewne jednak powstał wcześniej⁵³. Jego twórca pisał o wydarzeniach związanych z chrztem pierwszego władcy, że

*Anno Domini 966 dux Mesko duxit Dubravkam et baptizatur. Iste Mesko 7 annis cecus fuit. Et tunc Poloni baptizantur*⁵⁴.

W roku Pańskim 966 książę Mieszko pojął Dubrowkę i chrzci się. Ten to Mieszko 7 lat był ślepy. A potem Polacy chrzczą się. [tłum. własne]

Zapis ten, podobnie jak cały *Rocznik krakowski*, jest kompilacją wiadomości z *Rocznika kapituły krakowskiej*, *Rocznika cysterskiego* i franciszkańskiej kompilacji z jej kontynuacją⁵⁵. W tym dziele podany jest także cel przybycia Czeszki: *Mesko duxit Dubrovkam* i typowa już dla roczników franciszkańskich wzmianka, że z Mieszkiem chrzest przyjęli inni: *Poloni baptizantur*.

Do grupy franciszkańskich roczników niektórzy zaliczają także *Rocznik miechowski*. Miałby być *jedynym z epigonów kompilacji minoryckiej*⁵⁶. Zachował on następującą zapiskę chrzcielną:

*Anno Domini DCCCCLXV Dambrovca ad Mesconem venit de Bohemia, et sequenti anno Mesca dux baptismum suscepit et fides catholica recipitur in Polonia*⁵⁷.

W roku Pańskim 965 Dąbrówka przybyła z Czech do Mieszka, następnego zaś roku książę Mieszko został ochrzczony i wiarę katolicką przyjęto w Polsce. [tłum. P. Bogdanowicza]

53 Budkowa, *Wstęp*, s. XLII.

54 *Rocznik krakowski*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 2, Warszawa² 1961, s. 828.

55 Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo*, s. 64-65.

56 Tamże, s. 68.

57 Z. Budkowa, *Rocznik miechowski*, SZ 5(1960), s. 123.

Można dopatrzeć się w tym zapisie podobieństwa do roczników z kręgu poznańskiego⁵⁸. Występuje tutaj jednak poszerzenie *fides catholica recipitur in Polonia*, co sugerowałoby, że nową wiarę przyjął cały naród.

Z następnego stulecia, tj. z XV w. pochodzą, zdaniem badaczy⁵⁹, *Roczniki: Traski i Sędziwoja*, zaliczane do rodziny franciszkańskiej. Powstały one już w okresie wzmożonego zainteresowania problematyką chrztu Polski. Stała się ona bliska ludziom przełomu XIV/XV w. w kontekście chrztu Jagiełły w 1386 r. Podobieństwa faktyczne i wymyślone obydwu wydarzeń nasuwały się łatwo. Z chrztem księcia litewskiego związana była osoba Jadwigi, w X w. osoba Dąbrówki, tutaj chrzest księcia Litwy, tam władcy Polan⁶⁰. Głównym bohaterom chrztu Polski przypisywano więc wiele cech XIV-wiecznej pary królewskiej. Twórca *Rocznika Traski* zanotował:

*Anno Domini 965 excellentissimus dux Mescho accepit Dobrovcam sibi in uxorem, christianam videlicet de Bohemia, qui ambo christiani fidelissimi in Polonia efficiuntur et omnes Poloni baptizantur, ecclesie et claustra, episcopatus, prepositure aliq̄ue per ipsos, que tunc fieri poterant construuntur et dotantur. Qui vero Mescho 7 annis a nativitate cecus fuit, ut in cronicis premissis habetur*⁶¹.

W roku Pańskim 965 najznakomitszy książę Mieszko pojął sobie za żonę Dąbrówkę, oczywiście chrześcijankę z Czech, oni oboje okazują się najwierniejszymi chrześcijanami w Polsce i wszyscy Polacy chrzczą się, kościoły i zamki, biskupstwa, prepozytury i inne, które mogły się stać, przez nich są budowane i wyposażane. Ten zaś Mieszko siedem lat od urodzenia był ślepy, jak jest przekazane w zapowiedzianych kronikach. [tłum. własne]

Treść powyższego zapisu została już częściowo omówiona przy charakteryzowaniu przekazu z *Kodeksu Kuropatnickiego*⁶². Zdaniem wydawcy⁶³, wzmiankowaną kroniką jest *Kronika Galla: ut in cronicis premissis habetur*.

Autorem kolejnego rocznika wzmiankującego chrzest Mieszka, znanym z imienia, jest Sędziwój z Czechła⁶⁴. W swoim *Roczniku* zapisał o chrzcie Polski:

58 *Rocznik kapituły poznańskiej*, s. 23: *Anno Domini DCCCCLXV Dambrowka de Bohemia nupsit Meskoni duci Polonie, qui Mesco sequenti anno baptizatus est.*

59 Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo*, s. 64.

60 J. Dowiat, *Metryka chrztu Mieszka I i jej geneza*, Warszawa 1961, s. 6.

61 *Rocznik Trzaski*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 2, Warszawa² 1961, s. 828.

62 Zob. wyżej, s. 7-8.

63 *Rocznik Trzaski*, s. 828.

64 J. Wiesiołowski, *Sędziwój z Czechła (1410-1476). Studium z dziejów kultury umysłowej Wielkopolski*, SZ 9(1964), s. 85-104.

*Anno Domini nonq̄utesimo 965 Dobrochna Wrathislai ducis Bohemie filia et soror sancti Wenczeslai desponsatur Meskoni filio ducis Zemomisl, qui Mesca cecus natus fuit et Prage bap̄tissatus divino miraculo lumen recepit. Quod videntes nobiles, qui cum eo erant, clamabant Poley! unde vocati sunt Poloni ex perfusione sacri bap̄tizmi, qui prius vocabantur Lachowye dum essent pagani. Et viso tam excellenti miraculo maiores regni Prage fuerunt bap̄tizati et deinceps tota Polonia a poley nuncupata*⁶⁵.

W roku Pańskim 965 Dobrochna, córka Wratisława, księcia Czech i siostra świętego Wojciecha, jest zaślubiona Mieszkowi, synowi Ziemomyśla, ten Mieszko urodził się ślepy i ochrzczony w Pradze odzyskał światło Bożym cudem. Co widząc szlachetni, którzy z nim byli, krzyczeli: Poley! Stąd zostali nazwani Polanami od polania wodą świętego chrztu, oni najpierw byli nazywani Lachami gdy byli poganami. I tak po zobaczeniu wspaniałego cudu możni królestwa w Pradze zostali ochrzczeni a potem cała Polska od „poley” nazwana. [tłum. własne]

Autor połączył cud uzdrowienia księcia ze ślepoty z przyjęciem przez niego chrztu. Mieszko był ślepy od narodzin aż do chwili obmycia wodą chrzcielną. Cud przywrócenia wzroku jawi się tutaj jako skutek działania łaski Bożej. Inaczej relacjonował te wydarzenia Anonim zwany Gallem. Według pierwszego polskiego kronkarza, odzyskanie wzroku było zapowiedzią przyszłego oświecenia w łasce⁶⁶.

Legendarny wątek o ślepotcie władcy powstał oczywiście już w schrytlanizowanej Polsce, w kręgach kościelnych. Zazwyczaj takie legendy opowiadano o głowach państw, które urodziły się w pogaństwie, a później przyjmowały chrześcijaństwo. Z wodą chrzcielną odzyskiwały wzrok⁶⁷. Annalista, Sędziwój z Czechła, osadził historycznie fakt chrztu. Według niego przyjęcie nowej wiary przez Mieszka dokonało się w Pradze w 965 r. Charakteryzuje także bliżej osobę Dąbrówki, która była *Wrathislai ducis Bohemie filia et soror sancti Wenczeslai*. Być może autor korzystał z *Kroniki wielkopolskiej*⁶⁸.

Sędziwój z Czechła pokusił się w swoim zapisie o podanie etymologii nazwy Polaków. Choć naiwna, jest bardzo sugestywna i dla ówczesnych była zapewne przekonywującą. Z pogańskich Lachów następuje przemiana w chrześcijańskich Polan, polanych wodą chrztu świętego. Rocznikarz każe poddanym księcia domagać się chrztu krzykiem: *nobiles, qui cum eo erant, clamabant Poley*. Z księciem zostają więc ochrzczeni *maiores regni*.

Podsumowując wyniki analiz tekstów zawartych w rocznikach pochodzenia franciszkańskiego należy stwierdzić, że obok osoby władcy, Mieszka autorzy wspominają także innych Polaków, którzy przyjmują chrzest. W *Kodeksie Kuropatnickiego*, *Roczniku Traski* i *Roczniku krakowskim* można odnaleźć

65 *Rocznik Sędziwoja*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 2, Warszawa² 1961, s. 872.

66 Kürbis, *Refleksje kronikarzy*, s. 101.

67 J. Dowiat, *Chrzest Polski*, Warszawa 1958, s. 70.

68 *Chronica Poloniae Maioris*, s. 16: *Dobrochnam, sororem sancti Wenczeslai, duxit in uxorem*.

zwrot: *et omnes Poloni baptizantur*. W Kodeksach: *lubińskim* i *królewieckim* znajdują się słowa *cum Polonis*. W *Roczniku Sędziwoja* autor zanotował, że *maiores regni Prage fuerunt baptizati*. Franciszkanie wprowadzili, zgodnie z ówczesną tendencją dziejopisarską końca XIII w., liczne poprawki, często fałszywe, by objaśnić dzieje ojczyste. Luki i niedomówienia dawnych przekazów uzupełniali datami, opisem osób i okoliczności towarzyszących wspomnianym wydarzeniom⁶⁹.

Zapis o chrzcie Polski w rocznikach cysterskich

Kolejną grupę roczników, w których można odnaleźć wzmianki o chrzcie Mieszka I, stanowią roczniki cysterskie. Pierwsi mnisi z zakonu cysterskiego przybyli do Polski w połowie XII w. Szerzyli nie tylko nowy styl życia, uprawy roli, ale zajęli się również działalnością pisarską. W ich szeregach znalazł się także były biskup krakowski, bł. Wincenty Kadłubek. W ich skryptoriach powstał najprawdopodobniej tzw. dawny *Rocznik cysterski*. Jego twórca lub twórcy korzystali z dawnego *Rocznika kapituły krakowskiej* lub jego kompilacji. Miejsce i czas powstania tego dzieła są przedmiotem sporów⁷⁰. Ta cysterska kompilacja stała się podstawą do tworzenia kolejnych cysterskich annałów, w których widać duże wpływy źródeł węgierskich⁷¹. Zapisę o chrzcie Polski przechowały: *Rocznik kamieniecki*, *Rocznik śląski kompilowany*, *Rocznik cystersów henrykowskich* i spokrewniony z nimi *Rocznik Baworowskich*.

W XV-wiecznej kopii *Rocznika kamienieckiego* zamieszczono następujący zapis o chrzcie Mieszka:

*Mesco qui appellatus est rex Polonorum, cum esset gentilis, sub pacto conversionis accepit Danbrovcam filiam ducis Bohemie in uxorem, que venit ad eum anno incarnationis dominice nongentesimo sexagesimo quinto*⁷².

Mieszko, który został mianowany królem Polaków, gdy był poganinem, pod warunkiem nawrócenia pojął za żonę Dąbrówkę, córkę księcia Czech, która przybyła do niego w roku 965 od wcielenia Pańskiego. [tłum. własne]

Ta wersja, zdaniem W. Korta, jest rozbudowanym opowiadaniem. Ma ona charakter narracyjny i wykazuje tendencje kronikarskie, polegające na ściągananiu oddzielnych faktów w większe całości. To było zapewne przyczyną pominięcia daty chrztu Mieszka I⁷³. Autor zapiski ograniczył się jedynie do podania roku przybycia Dąbrówki. Być może korzystał z *Kroniki polskiej* mistrza Wincentego lub *Kroniki* Galla przy tworzeniu charakterystyki księcia Polan.

69 Kürbis, *Refleksje kronikarzy*, s. 111.

70 Przegląd literatury zob. Labuda, *Główne linie rozwoju*, s. 834.

71 Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo*, s. 60.

72 *Rocznik kamieniecki*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 2, Warszawa² 1961, s. 776.

73 Korta, *Średniowieczna annalistyka*, s. 45.

Kolejnym rocznikiem z kręgu skryptoriów cysterskich, wzmiankującym początki chrystianizacji Polski jest *Rocznik śląski kompilowany* obejmujący lata 965-1249(1253). Powstał pewnie w XIV w., choć zachowana lekcja pochodzi z przełomu XV i XVI w.⁷⁴ Cysterski rocznikarz zapisał, że:

*Anno incarnationis dominice nongentesimo sexagesimo quinto domina Dobrouta filia Boetne ducis Bohemie cum domino Meszkone duce Polonorum matrimonium contraxit, qui ex hortacione dominorum, qui dictam dominam erant sequuti, est baptisatus cum omnibus suis*⁷⁵.

W roku 965 od wcielenia Pańskiego pani Dobrouta, córka Boetne, księcia Czech, z panem Mieszkiem, księciem Polaków zawarła małżeństwo, który z zachęty panów, którzy towarzyszyli wspomnianej pani, ochrzcił się z wszystkimi swoimi [tłum. własne]

W tekście można stwierdzić podobieństwa do paralelnego zapisu *Rocznika kamienieckiego*. Prawdopodobnie miały wspólną podstawę źródłową⁷⁶. Ciekawy jest wniosek wyciągnięty przez annalistę z Gallowego przekazu o przybyciu orszaku księżnej⁷⁷. Jego zdaniem Mieszko przyjął chrzest *ex hortacione dominorum, qui dictam dominam erant sequuti*. Nastąpiło przeto przesunięcie akcentu z Dąbrówki na korzyść osób jej towarzyszących. Chrzcielna woda miała spłynąć nie tylko po ciele władcy, ale i wszystkich poddanych. Ciekawość budzi też i wzmianka o księciu Czech. Błędne zapisy imion mają swoje źródło, najprawdopodobniej, w niewłaściwym odczytaniu skrótów paleograficznych. Nie wiadomo jednak czy odczytano je z dawnego *Rocznika cysterskiego*. Gdyby tam wystąpiło imię czeskiego władcy, to dziwne, że *Rocznik kamieniecki* go nie przechował. Możliwe jest także, że autor korzystał z jakiejś kopii *Rocznika świętokrzyskiego nowego*, w którym występuje z imienia czeski książę⁷⁸.

Kolejnym tworem cysterskiej annalistyki śląskiej jest *Rocznik cystersów henrykowskich*. Oryginał powstał zapewne w XIV w.⁷⁹ Jego zapis o przyjęciu chrześcijaństwa przez Mieszka I brzmi następująco:

74 Tamże, s. 145.

75 *Annales Silesiaci compilati 965-1249*, ed. M. Błażowski, w: MPH, t. 3, Warszawa² 1961, s. 669.

76 Korta, *Średniowieczna annalistyka*, s. 160.

77 Galli Anonymi, *Cronica*, s. 15: *de Bohemia quandam, Dubroucam nomine*.

78 *Rocznik świętokrzyski nowy*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 3, Warszawa² 1961, s. 60: *duxit Dambrowkam, filiam ducis Boleslai*.

79 Korta, *Średniowieczna annalistyka*, s. 237.

*Mesco dux Poloniae, qui appellatus est rex Polonorum, cum esset gentilis, sub pacto conversionis ad fidem Christi accepit Dubrawcam, filiam ducis Bohemie in uxorem; que venit ad eum in Poloniam anno Domini nongentesimo septuagesimo. Anno Domini nongentesimo septuagesimo primo dux Mesco baptisatus est*⁸⁰.

Mieszko, książę Polski, który został mianowany królem Polaków gdy był poganinem, pod warunkiem nawrócenia się na wiarę Chrystusa pojął sobie za żonę Dubrawkę, córkę księcia Czech; która przybyła do niego do Polski w roku Pańskim 970. W roku Pańskim 971 książę Mieszko ochrzcił się. [tłum. własne].

W tekście widać podobieństwo do zapisek zachowanych we wcześniej wspomnianych rocznikach. Autor rozdzielił jednak datę przybycia księżniczki czeskiej od daty chrztu księcia Polski. Błędy w datacji są tutaj pewnie wynikiem złego odczytania dat pierwowzoru, którym był dawny *Rocznik cysterski*. W nim to daty były zapisane cyframi rzymskimi, a o przekręcenie liczby DCCCCLXV na DCCCCLXX nietrudno. Niewłaściwe odczytanie ostatniej jest więc tutaj przyczyną przesunięcia wydarzeń o pięć lat naprzód⁸¹. Porównując powyższą wzmiankę z relacjami innych roczników cysterskich, można dostrzec próbę ukazania przyczyny nawrócenia Mieszka I. Pojął on Dąbrowkę *sub pacto conversionis ad fidem Christi*.

Do grupy roczników cysterskich polscy badacze dziejów średniowiecza zaliczają również *Rocznik Baworowskich*, zwany także *Annalium Polonorum Fragmentum*. Być może nie jest on dziełem samych cystersów, ale jest blisko związany z ich rocznikarskim przekazem o chrzcie Mieszka I. Zapis chrzcielny pochodzi z zachowanego XVI-wiecznego kodeksu. Jest on następujący:

*Anno dominice incarnationis noningentesimo sexagesimo quinto, Joanne XIII sedi apostolice presulate, domina Dubrovka filia ducis Bohemie venit ad Mesconem dominica palmorum (19 III) causa matrimonii cum eo contrahendi, quam viri magnifici et religiosi sunt secuti. Anno DCCCCLXVI Mesco dux baptisatur cum suis omnibus et suscepit religionem cristianam*⁸².

W roku 965 od wcielenia Pańskiego, gdy Jan XIII zasiadł na Stolicy apostolskiej Dubrovka, córka księcia Czech przybyła do Mieszka w niedzielę palmową (19 III) dla zawarcia z nim małżeństwa, której towarzyszyli mężowie wspaniali religijni (zakonnicy).

W roku 966 Mieszko chrzci się z wszystkimi swoimi i przyjął religię chrześcijańską. [tłum. własne].

Powyższa relacja jest zgodna z przekazem *Rocznika śląskiego kompilowanego*⁸³. Annalista podaje, że księżniczka przybyła w niedzielę palmową w towarzystwie *viri magnifici et religiosi*. Konkretyzację tego faktu posuwa

80 *Rocznik cystersów henrykowskich 970-1410*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 3, Warszawa² 1961, s. 700.

81 Korta, *Średniowieczna annalistyka*, s. 245.

82 *Annalium Polonorum Fragmentum*, ed. W. Kętrzyński, w: MPH, t. 6, Karaków 1893, s. 678.

83 Korta, *Średniowieczna annalistyka*, s. 160.

rocznikarz aż do podania, że działo się to gdy *Joanne XIII sedi apostolice presulate*. Pisząc *causa matrimonii cum eo contrahendi*, podał cel podróży do państwa Polan. Dopisek *19 III* jest zapewne późniejszej datacji. Chrzest księcia był połączony z chrztem innych, wzmiankowanych jako *sui omnes*.

Wersja chrztu Mieszka I w innych rocznikach

Zapisy o początkach chrześcijaństwa w Polsce zostały przechowane także w innych rocznikach. Zaklasyfikowanie tych dzieł annalistów do którejś z wcześniej wymienionych grup nie jest rzeczą łatwą, choć niektórzy autorzy próbują to uczynić⁸⁴. Są to: *Rocznik świętokrzyski nowy*, zwany też *Rocznikiem mansjonarzy krakowskich* i *Rocznik Krasieńskich*.

W średniowiecznym Krakowie, poza kapitulnymi i klasztorными skryptoriami, działalność dziejopisarską rozwinęli także mansjonarze. Byli to ludzie świeccy, często też i duchowni, których zadaniem była troska o służbę Bożą w świątyniach. Ich dziełem jest prawdopodobnie *Rocznik świętokrzyski nowy*. Opinie badaczy co do jego autorstwa i czasu powstania są różne⁸⁵. Zachowane kodeksy, jest ich dziewięć, mają różne lekcje, relacjonujące chrzest Polski. Osiem kodeksów ma identyczny zapis. Dziewiąty różni się od pozostałych.

84 Labuda, *Główne linie rozwoju*, s. 831.

85 *Rocznik świętokrzyski nowy*, s. 53-59; Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo*, s. 57; Labuda, *Główne linie rozwoju*, s. 836.

*Rocznik świętokrzyski nowy zwany Rocznikiem mansjonarzy krakowskich
(koniec XIV w.)*

Kodeksy I - VIII

anno domini 965 dux Meszko Polonie baptizatur cum suis militibus et fides catholica in Polonia recipitur, et duxit Dambrowkam, filiam ducis Boleslai de qua genuit Boleslaum dictum Chabri. Iste Meszko filius Semislai, pagani fuit cecus septem annis ante baptismum, et post baptismi receptionem pluribus annis videt.

(W roku Pańskim 965 książę Polski Mieszko chrzci się ze swoimi wojownikami i wiarę katolicką przyjmuje się w Polsce, i pojął Dąbrowkę, córkę księcia Bolesława z Czech z której zrodził Bolesława zwanego Chrobrym. Ten to Mieszko, syn Ziemomysła poganina był ślepy (przez) siedem lat przed chrztem i po przyjęciu chrztu widzi przez wiele lat). [tłum. własne]

Kodeks IX

Anno domini 965 Myesko filius Semislai pagani cecus septem annis fuit ante baptismum, post baptismum videt, et Dambrowkam filiam ducis Boleslai de Bohemia in uxorem duxit⁸⁶

(W roku Pańskim 965 Mieszko, syn Ziemomysła poganina był ślepy przez siedem lat przed chrztem, po chrzcie widzi i Dąbrowkę, córkę księcia Bolesława z Czech pojął za żonę). [tłum. własne]

We wszystkich prawie kodeksach zawierających ten *Rocznik* rok przyjęcia chrztu przez Mieszka I jest błędny. Powód pomyłek jest prosty. Średniowieczni pisarze mając polskie słowa, od nich urabiali swoją łacinę. W wielu kodeksach *sedecim* znaczy sześćdziesiąt, a *nononginta* dziewięćdziesiąt. Pierwotny zapis brzmiał prawdopodobnie *anno nonagesimo sedecimo sexto*⁸⁷. Zapis o chrzcie jest kronikarskim zapożyczeniem od Galla Anonima, nie wiadomo jednak czy bezpośrednim⁸⁸. Widoczny jest także wpływ źródeł franciszkańskich, według których książę ochrzcił się *cum suis militibus*. Mowa jest zapewne o drużynie książęcej lub możnowładcach. Nie przyjmują więc chrztu wszyscy Polacy, lecz pewna ich grupa. Bliżej zostają określone także główne osoby tego historycznego wydarzenia. Dąbrowka jest *filia ducis Boleslai de Bohemia* a Mieszko *filius Semislai, pagani*. Książę Polan stracił wzrok na siedem lat przed chrztem i odzyskał go wraz z polaniem wodą chrzcielną.

Układ zapisu zbliżony jest do *Rocznika krakowskiego*. Najpierw podana jest wiadomość o chrzcie, a potem bliższe dane o parze książęcej. Inny schemat przechował kodeks IX, który zaczyna od scharakteryzowania księcia i poprzez wzmiankę o chrzcie dochodzi do nakreślenia postaci księżnej małżonki. Pomiął autor zbrojnych przy opisie chrztu. Ochrzczony zostaje sam książę.

86 *Rocznik świętokrzyski nowy*, s. 60.

87 Tamże, s. 60.

88 Kürbis, *Refleksje kronikarzy*, s. 100.

Kolejnym rocznikiem, który przechował zapis o chrzcie księcia Polan jest *Rocznik mazowiecki*. Został odnaleziony w *Kodeksie Sędziwoja*. Jego zapis jest następujący:

*Obmissis prioribus paganis Polonie principibus, incipiendo a primo Polonorum christiano principe Myeszkone, ut annales tradunt hystorie, sub anno domini noningentesimo LXV baptisatus est, et accepit Dambrovkam Wratislay ducis Bohemie filiam et sancti Venceslai sororem*⁸⁹.

Po porzuceniu pogańskich przodków książęcych Polski, począwszy od pierwszego chrześcijańskiego władcy Polski Mieszka, jak podają roczniki historyczne około roku Pańskiego 965 został ochrzczony i pojął Dąbrówkę, córkę księcia Czech, Wratisława i siostrę świętego Wacława [tłum. własne]

Mazowiecki annalista, być może jakiś minoryta, wykorzystał przy tworzeniu swego dzieła *Kronikę wielkopolską*. Zdaniem edytora przemawia za tym zgodność w datacji⁹⁰. Poszerzenie wiadomości o księżnej o słowa *sancti Venceslai sororem* jest prawdopodobnie dziełem XV-wiecznego kopisty zasugerowanego być może *Rocznikiem Sędziwoja*.

Do roczników, które przechowały wzmiankę o chrzcie księcia należy także *Rocznik Krasieński*, pisany w XVI w. Jest on kompilacją różnych źródeł, z których najbardziej wykorzystane zostały: *Rocznik kamieniecki* i *Rocznik kapituły krakowskiej*⁹¹. Treść przekazu o chrzcie Mieszka I jest następująca:

*Myeschko per Cirulum et Methudium baptizatur et per Adalbertum confirmatur*⁹².

Mieszko jest ochrzczony przez Cyryla i Metodego a przez Wojciecha jest bierzmowany [tłum. własne].

Widać tutaj zależność od *Żywotu świętego Metodego*⁹³. Autor połączył różne wiadomości w jeden ciąg bez podania chronologii wydarzeń. Ostatecznie powstało bałamutne stwierdzenie, że Apostołowie Słowian, Cyryl i Metody ochrztili Mieszka I, a święty Wojciech go bierzmował.

Zakończenie

Pojawienie się na scenie dziejowej państwa Polan prowadziło do zainteresowania się nim. Wejście tego słowiańskiego tworu państwowego w krąg cywilizacji łacińskiego Zachodu zostało na ziemiach polskich odnotowane

89 *Rocznik mazowiecki*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 3, Warszawa² 1961, s. 203.

90 Tamże, s. 203.

91 W. Kętrzyński, *O rocznikach polskich*, w: *Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny*, t. 34, Kraków 1897, s. 204.

92 *Rocznik [dominikański] Krasieński do r. 1351*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 3, Warszawa² 1961, s. 128.

93 *Żywot świętego Metodego*, ed. A. Bielowski, w: MPH, t. 1, Warszawa² 1961, s. 80.

w krótkich, lakonicznych słowach. Pierwsze zapisy o tym przełomowym wydarzeniu, którym był chrzest władcy, mogły powstać już to równoległe lub niewiele później po tym fakcie⁹⁴. Przemawia za tym forma przekazu w czasie terażniejszym. Autorem tych prawdopodobnie pierwszych zdań powstałych na naszych ziemiach był pewnie jakiś duchowny. Zdobył się on zaledwie na dwie krótkie wzmianki, zapisane na tablicy paschalnej⁹⁵. Nie zanotował kiedy, gdzie i kto ochrzcił księcia. Nie wymienił żadnych bliższych szczegółów tego epokowego wydarzenia. Nie podał wiadomości o obecnych tam ludziach. Nie napomknął o wrażeniach, jakie ten obrzęd wywarł na ludzie i na szafarzach⁹⁶. Autor nie wymienił również żadnych cudowności, które zwykle wiązano z tak ważnym aktem⁹⁷. Jednak zapiski: *Dubrouka venit ad Miskonem* i *Mysko dux baptizatur* są, zdaniem T. Wojciechowskiego, jednymi z najstarszych, a może i najstarszymi wyrazami, które w ogóle zapisano w Polsce⁹⁸.

Ukazuje nam brzmienie zapiski o tym epokowym wydarzeniu od formy przechowanej w *Roczniku dawnym* z roku ok. 1120 aż do postaci zapisanych w rocznikach ze schyłku XV wieku. Każdy paragraf kończy się próbą ukazania tego, co najistotniejsze dla danej grupy roczników i co jest czymś nowym w literaturze historycznej tego okresu. Dzięki tym próbom wyodrębniania elementów nowych w każdej grupie annałów, możemy dostrzec jak zapis o chrzcie Polski w dziełach tego rodzaju literackiego rozwijał się, wzbogacał w nowe elementy. Można również dostrzec, jak na treść tej zapiski wpływała świadomość historyczna i nie tylko, ludzi pióra.

Przed naszymi oczyma przejawia się więc zapis rocznikarski od krótkich wzmianek aż po rozbudowane opisy o kilku wątkach, pełen różnych zagadek dla współczesnych nam czytelników. Autor dokonuje również próby ukazania wzajemnych zależności źródłowych między poszczególnymi dziełami dziejopisarskimi.

94 Widajewicz, *Chrzest Polski*, s. 443.

95 Tamże.

96 Łaguna, *Pierwsze wieki Kościoła polskiego*, s. 256-257.

97 Koczy, *Chrzest Polski*, s. 24.

98 Wojciechowski, *O rocznikach polskich*, s. 152.